

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 23

Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Nord-Rana

Emne: Bordskik til hverdags

Bygdelag: Alteren-Altermark

Oppskr. av: Anders Forsnø,

Gard: Granmo

(adresse): Båsmo

G.nr. 142 Br.nr. 2

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Ida Løkber, Løkberg, 90, år

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

- Sp. 1: Om sommeren foregik som regel al koking av mat i gruen i kjøkkenet, og baking av flatbrød foregik i eldhuset. men en spiste alltid i stuen. Vinterstid foregik også al koking baking og steking i stuen. I nyere tid, det vil si de siste tredve firti år har en flyttet til kjøkkenet med matlagingen, likesom også spisingen foregår der.
- Sp. 2: Den vanlig bordtype i gammel tid her i bygden var de såkalte "klaffeboard" store bord med to nedslagbare klaffer, en på hver side. Under bordplaten var på hver ende av bordet en stor skuffe, deri oppevartes spiseredskaper, kniver skjær og i senere tid også gafler. Dette bordet stød vanligvis likeved det søndre vindu i stua, der sat hele familien og inntok sine måltider, hver hadde sin bestemte plass, og før sat øverst.
- Sp. 3: Alle både husbondsfolk og eventuelle tjenere spiser ved samme bord på kjøkkenet og til samme tid. Kommer det fremmede blir de gjerne bet med i laget.
- Sp. 4: Det har alltid vært skik både før og nå at husbondsfolk og tjenere spiser samme maten.
- Sp. 5: Det vanlig er at det spises i kjøkkenet.
- Sp. 6: Det er meget sjelden en spiser i stuen, det kan til dels være om søndagen sommers dag eller når der kommer riktig riktig skjeldne, eller storfremmede som en ønsker å vise ære.
- Sp. 7: Før hadde alltid enhver sin faste plass ved bordet, og dette er vel for det meste tilfelle også nå. Der har såvidt vites ikke vært noen serlig regel for denne plasseringen utenom at husfaren skulde sitte øverst.
- Sp. 8: Det er ikke kjendt at barna har måttet stå ved bordet.
- Sp. 9: Husbondens plass vites ikke å være nevnt som "høgsete"; hans plass har ikke vært markert på noen spesiell måte.
- Sp. 10: Begrepet hedersplass eksisterer ikke i en moderne stue.

1871
1872
1873
1874
1875

1876
1877
1878
1879
1880

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

- Sp. 11: Før var en aldrig så nøie med å vaske henderne før en gik til bords, det er litt etter litt kommet mer og mer i bruk i løbet av de sist tredve år. Det har alltid vært anset for meget uhøflig og nærmest bespottelig å sitte ved bordet med lua på.
- Sp. 12: Før 1910 kan en vel si at det var vanlig på nesten hver eneste gård at alle i huslyden, også tjenere og andre arbeidskarer spiste av samme fat. Dette gjalt når det var graut, suppe og fil og brød. e. rømmekole rørt sammen med knust flatbrød. En hadde da også en felles melkekumme til alle når det var grøt. Samtidig med at det på kort tid ble slut med å spise av samme fat fik hver sin egen melkekopp til grøten, det var en almindelig kaffekopp en brukte til det og en hadde ikke noe serlig navn på den. Nå drikker en som regel av koppen når en spiser ~~MÅXXX~~ grøt. Det finnes et gammelt, noe ufint ordtak ved slike høve at en spiste glohet grøt, en måtte da være snar med en skje melk for at en ikke skulle brenne sig fordervet, og da sa en: "skyn deg etter der for en heit dævel føre".
- Sp. 13: Det har ikke vært brukt å sette gryten på bordet, maten ble alltid øst opp i traug eller boljer. Det var bare når det var "hakkpølse" at den ble spist direkte av gryten for at den skulle være så varm som mulig. Gryten ble da sat på et eller annet tilfeldig underlag på en stol ved bordet.
- Sp. 14: Ordet "beta" er gammelt og velkjendt her. Det har vært skikk å lage beta av mange forskjellige sorter mat: flesk, sild, lutfisk, kokt kålrabi som ble skåret i skiver, gammelost med smør og så melke- eller saupgraut som en spiste i flatbrødbetta med smør. å spise mat i beta kunne gjøres til alle dagens måltider.
- Sp. 15: Det blir ikke anset som upassende å ta en sukkerbit å drikke kaffe til.
- Sp. 16: Før var det almindelig at en drak kaffe av skålen, men nå ansees det ikke for god tone lenger.
- Sp. 17: En kan vel si at gaffelen kom ibruk omkring 1880.
- Sp. 18: Det har forekommet kun i unntakstilfelle at mannfolk har brukt tollekniv ved bordet. Til barna laget far kniver av utslitte ljaer.
- Sp. 19: I gammel tid var skjeene alltid laget av verhorn. Det var bare husfaren som hadde sin egen skje. Skjeene ble vanligvis oppevaret i en skuffe under bordplaten. Men det kunne også hende at husfaren som hadde sin egen skje bare tørret av den på armen når han hadde spist, og så satte den i en sprekk i veggen hvor den hadde sin faste plass. Eller har det såvit vites alltid vært skik å vaske skjeene.
- Sp. 20: Omkring 18⁹⁰0 årene ble det slut med å bruke tallerkener av tre og gik over til tallerkener av krus.
- Sp. 21: I gammel tid ble det ikke brukt bordduk til kvardags, bare til høgtider. Nå er det vanlig at en har duk på bordet til hverdags og at den ligger på bordet mellom måltidene. å ha duk på bordet ble vel vanlig for omlag 30-40 år siden.
- Sp. 22: Det brukes voksduk, bordene er ellers som regel malt under.

- Sp. 23: Det har i almindelighed vært skik at enhver har forsynt sig med det ~~hah~~ vilde, og det behøvde ikke å skje i noen bestemt rekkefølge. Det kunne ~~v~~at maten ble delt om juledagsmorgen, en hadde da serlig god mat. *v hunde*
- Sp. 24: Går ut.
- Sp. 25: Det har ikke vært ment at kvinner skulle ha mindre enn menn.
- Sp. 26: Når barna var så små at de ikke greidde sig selv var det moren som skulle hjelpe dem, men straks de blir så pass forsyner de sig selv.
- Sp. 27: Før var det almindelig brukt at en tygde til småbarna, og det var da som regel moren som gjorde det.
- Sp. 28: Før var det skik at der ble lest og sunget før og etter maten i julen og nyttårshelgen, og da skulle det være helt stille. Det var ingen forsjel i husstand med eller uten barn. I løbet av de siste 40 år er denne skikken etterhvert mer og mer død ut.
- Sp. 29: De voksne hadde lov til å snakke, men ikke barna, heller ikke hadde de lov til å bevege føttene mens de spiste, hvis de det gjorde ble det sagt ti dem at en hund kom og bet dem i føttene. Nå kan alle både stoe og små prate og si hvad de vil ved bordet.
- ~~Sp. 30~~ 30: Det var ingen fast regel for voksne, men barn hadde ikke lov til å le mens de spiste.
- Sp. 31: En har ikke noe ordtak eller munnheld ~~xxx~~ om hvorvit det var forbudt å synge ved bordet.
- Sp. 32: Som regel var det vel slik at alle ble ferdig omtrent samtidig ved bordet, men ellers var det ingen fast regel og den som først ble ferdig kunne godt gå før de andre.
- Sp. 33: Det har ikke vært skik at en har sagt takk for maten til hverdags.
- Sp. 34: Kom og kommer en fremmed inn under måltidet sier han: først det vanlige: "god dag" og så "signe maten".
- Sp. 35: Der var ingen fast regel for dette, men hvis det høvde at en hadde slik mat at en uten skam kunne be den fremmede tilbords ble det ofte gjort.
- Sp. 36: Det har alltid vært ^{*v kikk*}at når en fremmed kom til gårds ble det alltid stelt til mat til ham, selv om det var mellom måltidene.
- Sp. 37: Det har alltid vært skik både før og nå at en tilfeldig gjest skulle ha ekstra traktament. Men sat eller sitter en tilbords med et godt måltid har det vært og er skik at en ber den fremmede spise med.
- Sp. 38: Det har ikke hverken før eller nå vært skik å ha kjelen stående på hele dagen.
- Sp. 39: Det er vanlig at en lar en fremmed gjest spise på kjøkenet, enten alene eller sammen med familien.

30. 27: Det var det almindelige forhold at en yngre søn
 30. 28: Det var det almindelige forhold at en yngre søn
 30. 29: Det var det almindelige forhold at en yngre søn
 30. 30: Det var det almindelige forhold at en yngre søn
 30. 31: Det var det almindelige forhold at en yngre søn
 30. 32: Det var det almindelige forhold at en yngre søn
 30. 33: Det var det almindelige forhold at en yngre søn
 30. 34: Det var det almindelige forhold at en yngre søn
 30. 35: Det var det almindelige forhold at en yngre søn
 30. 36: Det var det almindelige forhold at en yngre søn
 30. 37: Det var det almindelige forhold at en yngre søn
 30. 38: Det var det almindelige forhold at en yngre søn
 30. 39: Det var det almindelige forhold at en yngre søn

4
Er det sjeldne gjester eller folk en har serlig agtelse for blir det som regel servert i stuen, som regel sammem med husfaren og/eller husmoren.

Sp.40: Det er meget vanlig at gjester i mer eller mindre grad lar sig på en diskret måte nøde til å spise.

Sp. 41: Hvis en gjest spiser alenler det vanlig at en av husstanden, vanligvis husfaren er til stede og underholder gjesten. Han plaserer sig da i en stol et stykke fra med ansiktet vendt mot gjesten.

--- o o o ---

5618

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Mr. and Mrs. J. H. ...
of ...

... ..

... ..

...

5213

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING